עין משפט
נר מצוה

יז א מיי' פי"ד מהל' מלוה ולוה הלכה א סמג עשין סד טוש"ע ח"מ סימן קח סעיף ג וסעיף יז וטוש"ע אה"ע סימן צג סעיף טז :

יח ב מיי' פי"ט שם הלכה א סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קח סעיף יח וסימן קיט סעיף ג :

יט ג מיי' פ"י מהל' זכייה ומתנה הל' יג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן קיא סעי' ח וסי' רנג סעי' ט :

כ ד מיי' פי"ט מהל' מלוה ולוה הלכה ג סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' קיא סעי' ח :

כא ה מיי' פכ"א מהל' מלוה ולוה הל' א :

נושא/מבנה
נסיון לפתור הבעיה - האם אומרים הכלל "אין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין" גם אם אותן "משועבדים" הם מקבלי מתנה (ולא רק לקוחות)

△ דחיות (כלומר - אין לפתור שאלה זו מהמקור שהובא בגמ')

מבנה
הסברים שונים למה 'אכילת פירות' אינו גובה ממשועבדים

◇ להבליט הקשר בין ב' הדעות (האומרים אותו דבר)

תוספות רי"ד

יתומין שאמרו גדולים ואין צ"ל קטנים בין לשבועה בין לזיבורית . ואי ק' והא אמרינן בערכין בפרק שום היתומים הלכה כרב הונא בריה דרב יהושע דאמר חיישינן דלמא צררי אתפשה והילכך אין נזקקין לנכסי יתומים ואפילו בשבועה עד דגדלי והכא אמרינן דבשבועה מיהת נפרעין וא"ת כגון שחייב מודה אי הכי שבועה מאי עבידתיה י"ל מאי דאמרינן הכא דנפרעין בשבועה מן היתומים ניהוקמא בכתובת אשה דנזקקין מנכסי יתומים משום חינא אבל לשאר חוב אין נזקקין ואפילו בשבועה עד דגדלי : ירושלמי אין נפרעין מנכסי יתומים אלא בשטר שהרבית אוכלת בו ר"א אף לכתובת אשה מפני מזונות ר"א אף לגזילה ולניזקין א"ר יוסי אף אנן תנן הורייהון לגזילה מן הדא דתניא בהגוזל ומאכיל אם היה דבר שיש בו אחריות חייבים להחזיר ולניזקין מהדא אין נפרעים מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית כך היא מתני' אין נפרעין מנכסי יתומים לניזקין אלא מן הזיבורית והתניא עמד הבן תחת האב הניזקין שמין להן בעידית וכו' א"ר יוסי לא קשיא כאן ביתום גדול כאן ביתום קטן ובהא פליג עם תלמודא דידן דאמרינן יתומים שאמרו גדולים ואין צ"ל קטנים בין לשבועה בין לזיבורית : מתני' אין נפרעין מנכסי משועבדי' במקום שיש נכסים ב"ח ואפילו הן זיבורית אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם בעי רב אחדבוי בר אמי במתנה היאך תקנתא הוא דעביד רבנן משום פסידא דלקוחות אבל מתנה דליכא פסידא לא או דלמא מתנה נמי אי לאו דאית ליה הנאה מיניה לא הוה יהיב ליה מתנה והילכך בלקוחות דמיא ופשיט מר קשישא לרב אשי דמתנה נמי עביד רבנן תקנתא בה כלקוחות וכפ' מי שהיה נשוי איפסיקא הלכתא אישתדוף בני חורי טריף ממשעבדי : מתני' אין מוציאין לאכילת פירות . פי' אכילת פירות תמצא אצל נגזל דאתי ושקיל לה לארעא ומשלם ליה כל פירי דשמים ואכיל מינה דהדרא ארעא והדרי פירי אבל ב"ח נהי דגובה שבח המגיע לכתפים מפני שהוא מחובר לקרקע אבל פירי דשמים לוקח מההוא שדה לית ליה ושבח נמצא בין בנגזל בין בבעל חוב אלא זה שביניהן שב"ח טורף את השבח ואינו נותן הוצאתו של לוקח שהוא אומר לו אילולי אתה שקנית שעבודי היה (לו) הלוה מוציא (ליה) הוצאות ומשביחה והייתי טורפה ממנו ולא הייתי נותן לו מהוצאתו כלום וכל דיני שהיה על הלוה יש לי עליך שקנית שעבודי אבל הנגזל טורף השבח ומחזיר לו הוצאתו אם השבח מרובה על ההוצאה שאף אם מצאה ביד הנגזל היה דינו כך שאין לו לטרוף אלא את שלו ולא היתר ולמה ירוית הוצאתו של זה לא יהא אלא היורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות שיש לו הוצאתו אבל בע"ח בהובו הוא טורף הכל ואינו מחזיר כלום ואם מכר ראובן לשמעון שדה ובא הנגזל וטרפה ממנו עם הפירות שאכל ממנה או שבא בע"ח דראובן וטרפה ממנו עם השבח שהשביחה וחוזר שמעון על ראובן מפני שמכרה לו באחריות הקרן של שדה גובה מנכסים משועבדים אם אין לו בני חורין והפירות והשבח שהפסיד אינו גובה אלא מבני חרי וכן מזון האשה דכתב לה ואת תהא יתבת בביתי וכו' וכן מזון הבנות דכתב לה בנן נוקבין דיהוין ליכי מינאי וכו' אינן ניזונות אלא מנכסים בנ"ח מפני תיקון העולם פי' מפני תקון הלקוחות ואמרינן מ"מ אמר עולא אר"ל לפי שאין כתובין פי' מוקי למתני' כגון א) דכתב ליה אחריות על השבח ועל הפירות אלא כתב לו אני מוכר לך שדה זו באחריות ולא כתב לו אנא אקום ואשפי ובינייא אילין ועמליהון ושבחיהון ופירי דידהון וקסבר עולא כיון שמכר לו השדה באחריות דין הוא שישלם לו הפירות והשבח אבל מיהו ב) מבני חרי ולא ממשעבדי דכיון שלא כתב לו אחריות השבח והפירות בפירוש יכולים הלקוחות לטעון לא סברנו שקבל עליו באחריות אלא גוף השדה ולא הפירות והשבח אבל אם כתב לו בפירוש אנא אקום וכו' הכי נמי דגבי הכל ממשעבדי : א"ל רבי אבא לעולא והא מזון האשה והבנות כמאן דכתיבי דמי וקתני אין מוציאין פי' שהן תנאי ב"ד הנכתבים בכתובה ואע"ג דלא כתב לה ככתובים דמי כדתנן בפ' נערה שנתפתתה א"ל התם מעיקרא הכי איתקן כתובים הם אצל נכסים בני הורין ואין כתובים אצל משועבדים על כך היתה תיקן ב"ד מעיקרא שלא יהו ניזונות אלא מנכסים בני חרי ולא ממשעבדי שא"כ אין לך אדם שיקנה שדה מחבירו אם מזון אשתו ובניו עולמית חוורק עליו . ורבי חנינא אמר לפי שאין קצובים . פי' פליג אדעולא ואמר אע"ג דכתב ליה הכי כיון שאינן קצובים לא גבו ממשועבדים

א) נ"ל כגון דלא כתב ליה וכו' ודלא כפרש"י . ב) נ"ל לא גבי אלא מנכי חרי וכו' .

יתומין שאמרו גדולים וא"צ לומר קטנים [א] בין לשבועה בין [ב] לזיבורית : אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין : בעי רב אחדבוי בר אמי במתנה היאך תקנתא הוא דעבוד רבנן משום פסידא דלקוחות אבל מתנה דליכא פסידא דלקוחות לא או דלמא מתנה נמי אי לאו דאית ליה הנאה מיניה לא יהיב ליה מתנה והלכך כי פסידא דלקוחות דמי? א"ל מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי ת"ש [ג] שכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לפלוני וג' מאות לפלוני וד' מאות לפלוני אין אומרים כל הקודם בשטר זכה לפיכך יצא עליו שט"ח גובה מכולן אבל אם אמר תנו מאתים זוז לפלוני ואחריו לפלוני ואחריו לפלוני אומרים כל הקודם בשטר זכה לפיכך יצא עליו שט"ח גובה מן האחרון, אין לו גובה משלפניו, אין לו גובה משלפני פניו ואע"ג דקמא בינונית ובתרא זיבורית מזיבורית גבי מבינונית לא גבי ש"מ במתנה נמי עבוד רבנן תקנתא הבא במאי עסקינן בבעל חוב, והא "תנו" קאמר? תנו בחובי, וליחזי שטרא דמאן קדים? דליכא שטרא, והא "כל הקודם בשטר" קאמר? בשטר פקדתא אב"א אפילו מתנה נמי ולא קשיא מאי גובה מן האחרון אין נפסד אלא אחרון אב"א דישוו כולהו להדדי : אין מוציאין לאכילת פירות : מאי טעמא? אמר עולא אמר ריש לקיש לפי שאין כתובין, אמר ליה רבי אבא לעולא והא מזון האשה והבנות דכמאן דכתיבי דמו וקתני אין מוציאין? א"ל התם מעיקרא הכי אתקון: כתובין הן אצל בני חורין ואין כתובין הן אצל משועבדין, וכן אמר רבי אסי אמר ר' יוחנן לפי שאין כתובין אמר ליה רבי זירא לרב אסי והא מזון האשה והבנות דכמאן דכתיבי דמו וקתני אין מוציאין? א"ל מעיקרא הכי אתקון כתובין הן אצל בני חורין ואין כתובין הן אצל משועבדין ר' חנינא אמר לפי שאין קצובין איבעיא להו לרבי חנינא קצובין וכתובין בעי

או

יתומין שאמרו כו' בין לשבועה בין לזיבורית . וא"ת לשבועה היכי משכחת לה בקטנים לרב אסי דאמר בפרק שום היתומים (ערכין דף כב.) אין נזקקין לנכסי יתומים אלא אם כן רבית אוכלת בהם ובשלמא זיבורית משכחת לה כשהודה ומת לרב הונא דאמר דמשום לררי אבל שבועה ליכא ולר"ת דמפרש דדוקא שותפות אמרו חכמים (סנהדרין דף סג:) דאסור לעשות עם העובד כוכבים שמא יתחייב לו שבועה אבל אם כבר נתחייב מותר לקבל הימנו כדי להציל מידו וקרא דמייתי לא ישמע על פיך (שמות כג) אסמכתא בעלמא דקרא בישראל איירי אתי שפיר דאיכא לאוקמי בשטר שיש בו רבית ובעובד כוכבים שקיבל עליו לדון בדיני ישראל אבל לפי מה שפי' רבינו שמואל דאסור לקבל הימנו שבועה מק"ו דשותפות קשה וי"ל דמיירי בגר תושב שקיבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים אי נמי כדמוקי לה בירושלמי בהכותב תיפתר כשערב לו מן העובד כוכבים וקיבל העובד כוכבים להפרע מן החייב תחילה דאי לאו הכי העובד כוכבים בתר ערבא אזיל ואסור כדאמרינן באיזהו נשך (ב"מ דף עא:) אי נמי כר' יוחנן דאמר נזקקין לכתובה : **תנו** מאתים זוז כו' . דוקא בכי האי גוונא שאינו נותן להם בשוה אבל אם היה נותן להם בשוה אפילו בלא אחריות נמי כל הקודם בשטר זכה מדלא אמר תנו שש מאות לפלוני ופלוני ופלוני ש"מ דלהקדימם נתכוון : **גובה** מכולם . נראה דכל אחד יתן לפי חלקו כדאשכחן גבי בכור דנותן פי שנים ורבינו חננאל דימה למתניתין דפ' מי שהיה נשוי (כתובות דף צג.) ונראה שיש לחלק : **אע"ג** דקמא בינונית . קשה קצת דמאי קא סלקא דעתין דמקשה דלא מפרש דאין נפסד אלא אחרון והא רישא דקתני גובה מכולם על כרחך צריך לפרש דנפסדים כולם דהשם פשיטא דשקיל בינונית : **שמע** מינה במתנה נמי עבוד רבנן תקנתא . דאע"ג דיש לחלק בין מתנת שכיב מרע לשאר מתנות דלא מסיק אדעתיה דמית ויהיב כל נכסיו כדאמרינן לעיל דלא מסיק אדעתיה מלוה דמית לוה ואין כאן נגילה דלא לא מסתבר ליה לחלק אי נמי הכא במתנה במקצת דהויא כמתנת בריא : **הבא** במאי עסקינן בבעל חוב . ומהכא משמע דבע"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה דקתני יצא עליו שטר חוב כו' וכן הלכה במקרקעי : **והא** כל הקודם בשטר קאמר . אי במתנה איירי ניחא דפשיטא דאיירי בשטר פקדתא דליכא לספוקי בשטרא אחרינא : א) **אין** מוציאין לאכילת פירות . בפרק נערה (כתובות דף נא:) תנינא חמשה גובין מן המשוחררין ותנא ושייר הכא והתם ואע"ג דהתם תני חמשה ב) : **לפי** שאין כתובין . פי' בקונטרס אע"ג דבפ"ק דבבא מציעא (דף טו·) אמרינן שכן כותב ללוקח אנא איקום ואשפי זבינא אלין איתון ועמליהון ושבחיהון ג) ופירי דידהו מ"מ כיון דבשעת כתיבה לא הוי עדיין שום שבח אין קול לאותה כתיבה לפי זה הא דפריך והא מזון האשה והבנות כמאן דכתיבי דמי לאו מבנות פריך אלא מאשה שהיא בעולם אי נמי דבנות נמי מי לא עסקינן דהוו בעולם כגון דגירשה ואהדרה : **כתובין** הן אצל בני חורין . וא"ת אמאי לא משני אימור לררי אתפסה כדאמרינן לקמן ויש לומר דהשתא לית ליה האי שינויא אי נמי לקמן דמוקי לה בקנו מידו איכא למיחש לררי הכא לא מיירי בקנו מידו וליכא למיחש לררי : **רבי** חנינא קצובין וכתובין בעי . אריש לקיש לא מיבעיא ליה אי קצובין וכתובין בעי או לאו :

א) [שייך לעיל במשנה מח:] ב) [וע"ע תוס' כתובות נג: ד"ה חמשה וכו' ביתר ביאור] ג) [לפנינו שם ליתא וכן מוכח מתוס' שם ד"ה תדע שכך כותב וכו' הו"ל למכתב נמי ופיריהן וכו' ע"ש וקל"ע]

במקום שיש בני חורין . דאתו לקוחות לאינצויי ולמימר מיניה גבי שהרי יש לך מקום : **במתנה היאך** . אם שיעבוד של משועבדים הללו אינו מחמת מכר אלא שנתנם במתנה לאחר שלוה מזה ושייר זיבורית לפניו היאך מיגבי : מזיבורית בני חורין או מבינונית משועבדים : **אין אומרים כל הקודם בשטר** . לוחה זכה ליקדם שלא יטלו אחרונים אלא מה ששייר הראשון שאם יחסר שלא ימלאו שם כל כך לא יהיה נפסד הראשון הא לא אמרינן דכיון דלא אמר ואחריו לפלוני לאו דוקא אקדמיה אלא שאי אפשר להוציא שני דברים כאחד : **יצא עליו שטר חוב** . על המת לאחר שגבו אלו : **גובה מכולם** . כלומר כולן נפסדים בדבר איש איש לפי חלקו בעל ארבע מאות נפסד יותר מכולן שהדין לחזור ולחלק לאחר שיפרעו לזה מחלקו של אחד מהם שאם יצא עליהם חוב של מנה חולקין אותו לתשעה חלקים וישלם זה ב' חלקים וזה שלשה וזה ד' : **גובה מן האחרון** . שאפילו יצא שט"ח קודם שגבו כן וגבה בעל חוב את חובו הוה הראשון לנוטה קודם לגבות את המנה עד שיגבה כל חובו ואחריו יטול שני והשלישי יפסיד והשתא נמי לא שנא : **אין לו** . אין בשל אחרון כדי חוב השטר : **מזיבורית גבי** . מבתרא כדאמרן דקמא קדים ואמר ליה כשנשתעבדו לי תחלה קודם שאמר ואחריו לפלוני היו שלי משועבדים והשאר בני חורין והוטל דינך עליהן הלכך בתרא שקיל דינך אלמא במתנה נמי אמרינן אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש ב"ח : **בבעל חוב** . אותן שאמר עליהם תנו להם כך וכך מלוים היו : **וליחזי שטרא** . דהלואה דמאן קדים אמאי אזלינן בתר דקדים ומאוחר ללוה אי נמי ברישא כי לא אמר ואחריו אמאי גובה מכולם : **דליכא שטרא** . דהלואה דמלוה על פה הואי : **פקדתא** . צוואה : **ואי בעית אימא** . לעולם אי קמא בינונית ובתרא זיבורית מקמא גבי דשקיל דיניה ולא אמר במתנה אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין ומאי גובה מן האחרון אינו נפסד אלא אחרון דכי נמי גבי מקמא חוזר על האחרון וגובה ממנו דאמר ליה לית לך למשקל מקמאי : **ואי בעית אימא** . דוקא גובה מן האחרון קאמר ואפילו הכי לא תפשוט מינה דאין נפרעין כו' והכא במאי עסקינן דשוו כולהו קרקעות או כולן בינונית או כולן זיבורית או כולן עידית : **לפי שאין כתובין** . הפירות הללו כשנכתב שטר מכירת הקרקע הגזולה עדיין לא היו ולא כתב בשטר אלא פלוני מכר קרקע פלוני לפלוני באחריות הלכך דמי הקרקע הוו כמלוה בשטר להחזיר אחריותו עליו אבל דמי הפירות הוי כמלוה על פה ולא טרפי ממשעבדי ואף על גב דכתב ליה אנא איקום ואשפי זבינא אלין איתון ועמליהון ושבחיהון ופירי דידהון אהני לאחייביה באחריות' וליגבי מבני חרי אבל ממשעבדי לא דטעמא דמלוה בשטר טורפת ממשעבדי משום דאית ליה קלא ולהך כתיבה לית לה קלא דבשלמא על הקרקע נפיק קלא פלוני מכר לפלוני וקיבל עליו אחריות אבל על הפירות שאינן עדיין בשעת מכירה אין קול יוצא : **כמאן דכתיבי דמי** . דתנאי בית דין הוא ומשכנסה לו קול יוצא שהוא משועבד לה דתנן לא כתב לה בנן נוקבין דיהוו ליכי מינאי כו' ואת תהא יתבא בביתי כו' חייב שהוא תנאי ב"ד בכתובות בפרק נערה (דף נב:) : **מעיקרא הכי איתקן** . תנאי ב"ד כך היה שיהו כתובים אצל בני חורין ולא יהו חשובים כתובים אצל משועבדים לפי שאין לך אדם רוצה ליקח שדה מחבירו אם מזון אשתו ובניו חוזרים עליו עולמית :

מסורת הש"ס

[שייך לעיל במשנה מח:]

ב"ב קלח.

100 ÷ 9 = 11 1/9
2/9 של המנה = 22 2/9
3/9 של המנה = 33 3/9
4/9 של המנה = 44 4/9
99 9/9 = 100 (מנה)

גליון הש"ס
גמ' במתנה היאך . עי' ב"ב קמה ע"א תד"ה הא דמקיים :

* הקודם לבינונית הזיבורית היתה בני חורין

Φ כיון דקתני נמי אבל אמר "תנו" - מדובר במתנות (ולא דוקא בבעל חוב כמו בקושיא הקודמת) - והבינונית (והזיבורית) ואע"פ שמדובר במתנה הכלל "אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין"

Φ סימן זה מיוחד לסמן שבו אמורות האלו של ר' אסי נכתבות לשונות הקודמות של עולא

* הבינונית נפסדה

* נכון לפתור את זה צריך להיות הקודם בינונית והאחרון זיבורית ואומרין שיגבה דוקא הזיבורית ולא הבינונית נפסדת